Gheorghe POPA
Viorica CEBOTAROŞ
Universitatea de Stat
„Alecu Russo" din Bălți

SPECIFICUL CULTURAL AL *SCUZEI* ROMÂNEŞTI

The cultural specific of the Romanian Apology

Abstract. The article deals with the cultural peculiarities of Romanian apologies. The analysis of the main formulae of apologies, of the paralinguistic and non-verbal elements that accompany the verbal expression of apology and of the situations that require apologies in Romanian culture contributed to revealing some cultural values reflected in this speech act.

Keywords: apology, speech act, cultural value, remedial work, culture.

Este axiomatic faptul că între limbă şi cultură există o legătură strânsă, limba reprezentând „un univers cultural, în aşa măsură, încât cine învaţă o limbă, îşi însuşeşte implicit, prin mijlocirea ei, o mulțime de elemente de ordin cultural (concepții, opinii, atitudini, credințe, convingeri, prejudecăți, norme, valori etc.), făcând ca limba să fie prin ea însăşi un mijloc de integrare într-o anumită cultură" [2, p. 12]. Cercetările asupra limbii care iau în considerare factorul cultural oferă o înțelegere mai profundă a modului în care aceasta este folosită, or „limba este în primul rând o parte integrantă a culturii" [*ibidem*, 40].

Ca parte componentă a culturii, comportamentul comunicativ (atât cel verbal, cât şi cel nonverbal) este influențat de normele şi tradițiile naționale, ceea ce îi conferă trăsături culturale specifice, manifestate nu doar prin deosebiri în ceea ce priveşte mijloacele lingvale utilizate, dar şi prin mecanismul alegerii acestor mijloace, precum şi prin frecvența utilizării lor în anumite situații de comunicare.

Printre aspectele limbii ce reflectă particularitățile culturale se numără şi actele de limbaj. Ideea referitoare la specificitatea culturală a actelor de limbaj a fost înaintată de Anna Wierzbicka. Cercetătoarea poloneză susține că în fiecare societate există nişte norme pe care vorbitorii le respectă în procesul de comunicare. Aceste norme reflectă sau anumite valori culturale, sau ierarhia valorilor caracteristice poporului dat [7]. Ideea despre legătura dintre limbă şi valorile culturale o găsim şi în lucrările lui N. Wolfson, care menționează că actele de limbaj conțin informație referitoare la cultura poporului dat [8, p. 24]. La prima vedere, remarcă cercetătoarea, nu toate actele de limbaj sunt la fel de informative în ceea ce priveşte valorile culturale, cele mai utile în acest sens fiind *complimentul*, *mulțumirea* şi *scuza* [*ibidem*, 31]. Fiind în strânsă legătură cu poli-

BDD-A24955 © 2016 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:35:30 UTC)

teţea, care are caracter specific naţional, aceste acte de limbaj poartă şi ele, la rândul lor, trăsături culturale naţionale. În cele ce urmează, ne propunem să scoatem în evidenţă specificul cultural al scuzei în limba română.

Ca lubrifiant social, scuza joacă un rol important în toate culturile. În fiecare comunitate umană, necesitatea activităţii reparatorii, care se realizează prin prezentarea scuzei, este indubitabilă. Din acest considerent, actul scuzei aparţine clasei universaliilor pragmatice. În acelaşi timp, este important să menţionăm că formulele lingvale utilizate la prezentarea scuzei, precum şi situaţiile care necesită prezentarea ei poartă caracter cultural specific. O analiză a acestora ar putea oferi informaţie despre modul în care se reflectă unele valori culturale în acest act de limbaj.

După cum se susţine, caracteristicile semantice şi pragmatice ale formulei lingvale utilizate cel mai frecvent la redarea scuzei într-o anumită limbă scot în evidenţă percepţia a ceea ce constituie o scuză în limba dată [4, p. 33]. În limba engleză, bunăoară, scuza este exprimată, preponderent, prin structura *(I'm) sorry* „Îmi pare rău" şi reprezintă o exprimare a regretului, fapt pentru care actul scuzei a fost inclus de către J. Searle în clasa actelor expresive [6, p. 15]. Este o structură orientată spre emiţător (*Îmi pare rău*), receptorul nefiind implicat în activitatea reparatorie. O asemenea formulă lingvală reflectă tendinţa culturii engleze spre respectarea independenţei şi a libertăţii fiecărui individ. Prin neimplicarea interlocutorului se subliniază faptul că libertatea de acţiune a acestuia nu va fi încălcată. Totodată, exprimarea regretului este mai puţin ameninţătoare pentru imaginea emiţătorului decât solicitarea iertării, care pune în pericol imaginea ambilor participanţi. Solicitând iertare, emiţătorul îl implică şi pe receptor în activitatea reparatorie, iar prin faptul că îi cere să acţioneze, adică să ofere iertare, îi încalcă libertatea de acţiune, fapt ce nu este în concordanţă cu normele culturii anglo-saxone, care pune valoare pe respectarea distanţei dintre indivizi.

Formulele de scuze din limba română (*Scuzaţi-mă/ Iertaţi-mă; Cer scuze/ Cer iertare*) reprezintă solicitări ale iertării. Datorită formei de imperativ a verbelor *a scuza* şi *a ierta*, precum şi a locuţiunilor *Cer scuze/ Cer iertare*, scuza românească se încadrează mai degrabă în clasa actelor directive din clasificarea searliană a actelor de limbaj, al căror scop ilocuţionar este că locutorul încearcă să-l determine pe interlocutor să facă ceva. Nu este vorba de o acţiune fizică, ci de una morală – vorbitorul îl roagă pe interlocutorul său să-l ierte, pentru că doar astfel echilibrul interacţional, pierdut din cauza ofensei, poate să fie restabilit. În cultura românească scuza implică recunoaşterea vinei şi, din acest punct de vedere, constituie o ameninţare mai mare pentru imaginea emiţătorului decât scuza engleză. Prin intermediul scuzei, emiţătorul recunoaşte o încălcare comisă. Din această cauză, pentru unii indivizi nu este uşor să prezinte scuze, întrucât, după cum susţine A. Palii, „cererea de scuze cauzează o stare de obstinaţie, pentru că în viziunea lor a-şi cere scuze înseamnă a pierde din propria demnitate" [5, p. 23]. Prin semantica lor, formulele clişeizate de scuze din limba română sunt ameninţătoare şi pentru imaginea receptorului, întrucât acestuia i se cere să facă ceva. Cu alte cuvinte, i se încalcă libertatea de acţiune, punându-i-se în pericol imaginea negativă. Pe de

BDD-A24955 © 2016 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:35:30 UTC)

altă parte, prin faptul că scuza clişeizată română cere implicarea activă a receptorului în activitatea reparatorie, ea comportă caracteristici ale politeții pozitive, care subliniază apropierea dintre indivizi.

Pentru a ilustra componentele scuzei româneşti, vom analiza următorul exemplu: *Nu era zi de la Dumnezeu să nu mă gândesc ce îl împiedica să-şi plece şi el fruntea odată şi să vină lângă patul meu să-mi spună doar atât: am greşit, iartă-mă! L-aş fi iertat, fiindcă eram şi eu tânără şi ținusem la el mulți ani, dar nu venea decât când era beat. Atunci prindea curaj şi credea că o să-l iert ca şi când sufletul meu ar fi fost de ceară să se topească numai pentru că mi-era şi mie dor de el. Mi-era! dar ca să poți ierta pe cineva trebuie să ai pe cine, să fie alt om, care să nu mai facă ce-a făcut, să-şi plece el fruntea!* (M. Preda, *Cel mai iubit dintre pământeni*, II, p. 285). Putem observa că, pe lângă formula de scuză (*iartă-mă*), un element important al activității reparatorii în cultura română este recunoaşterea faptului că a fost comisă o greşeală (*am greşit*). Recunoaşterea ofensei îl va face pe vinovat „să-şi (...) plece fruntea", să se simtă vinovat de cele întâmplate. În afară de aceasta, contează ca cele întâmplate să nu se mai repete (*să nu mai facă ce-a făcut*). Altfel spus, se aşteaptă o schimbare în comportamentul vinovatului, astfel încât acesta „să fie alt om". Aceste componente, luate împreună, sunt în stare să readucă relația dintre interlocutori la o stare de echilibru.

Din cele expuse mai sus rezultă că un element esențial al scuzei româneşti îl constituie recunoaşterea vinei, după cum este reflectat şi în proverbul *Cine se scuză, se acuză*. Recunoaşterea vinei face o conexiune între emițător şi ofensă, constituind o trăsătură culturală distinctivă a scuzei româneşti. Mai mult ca atât, recunoaşterea vinei poate realiza activitatea reparatorie şi în lipsa formulei clişeizate de scuză (ca în exemplul ce urmează):

Jder îl scutură cu mânie:

– Lasă tânguirile şi vorbele de prisos, ori te străpung şi te zvârl în râpă, ca să te mănânce hultanii. Ți-am cerut să-mi dai samă ce cauți la hotar; tu mi-ai răspuns trăgând sabia.

– Am greşit; eram băut. Acuma mă supun şi răspund. Mă duceam la hotar pentru altceva. Este o afacere a mea. Aveam de trecut în Lehia, în noaptea ce vine, o marfă de preț (M. Sadoveanu, *Frații Jderi*, I, p. 74).

Spre deosebire de scuza engleză, în cultura română exprimarea regretului este insuficientă pentru realizarea activității reparatorii, întrucât ea nu face legătură între emițător şi ofensă. Din această cauză, scuza redată prin „Îmi pare rău" poate să nu aibă efectul dorit, iar relațiile dintre interlocutori pot să rămână tensionate şi în continuare. Aceasta nu înseamnă însă că formula respectivă nu este utilizată la realizarea activității reparatorii în limba română. De multe ori, ea însoțeşte scuza convențională.

După cum menționează C. Kerbrat-Orecchioni, atunci când asemenea formule însoțesc *scuza* directă, ele redau explicit condiția de sinceritate a actului de limbaj *scuza*, întrucât locutorul regretă acțiunea A [3, p. 165]. În acelaşi timp, ele augmentează forța scuzei, iar prin aceasta locutorul are mai multe şanse de a obține ceea ce îşi doreşte – detensionarea relațiilor cu interlocutorul său.

BDD-A24955 © 2016 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:35:30 UTC)

La exprimarea scuzei în limba română, de multe ori, regretul este exprimat, mai cu seamă, prin mijloace paralingvistice şi nonverbale:

Şi el îmi spuse gâfâind, gata să mă dezarmeze, cu un glas de o halucinantă omenie: „Dom' şef, iartă-mă, n-am vrut să-ţi fac nimic...” (M. Preda, *Cel mai iubit dintre pământeni*, II, p. 47); *– Domnule căpitan, vă rog cu supunere, iertați-mă ... bolborosi caporalul, îngălbenind. Eu, domnule căpitan, vă rog cu supunere ...* (L. Rebreanu, *Pădurea spânzuraților*, p. 30); *– Adina, iartă-mă, Adina... Îngenunchease lângă ea. Adina întoarse capul spre fereastră. Dănuț îşi aplecă fruntea pe genunchii ei.* (I. Teodoreanu, *La Medeleni*, p. 304); *Lebon se repezi după el, îi luă mâinile şi i le strânse, murmurând: – Iartă-mă!... Nu vreau să fii supărat, (...)!* (L. Rebreanu *Adam şi Eva*, p.218); *Titu plecă fruntea parc-ar fi aşteptat o binecuvântare şi rosti domol, ca un vinovat mustrat de remuşcare: – Iartă-mă, părinte!* (L. Rebreanu, *Ion*, I, p. 211); *– Iartă-l, tante Alice, izbucni Olguța cu tremurul Monicăi în glas, întinzând mâinile în semn de implorare* (I. Teodoreanu, *La Medeleni*, p. 271). Aceste mijloace paralingvistice şi nonverbale înlocuiesc exprimarea directă a regretului. Mai mult ca atât, am putea susține că aceste elemente sunt, de multe ori, mai convingătoare în exprimarea regretului. Vocea tremurândă, domoală, murmurândă, „de o halucinantă omenie”, precum şi îngenuncherea, mâinile întinse în semn de implorare, fruntea plecată, bolboroseala, gâfâiala, paliditatea redau starea în care se află emițătorul scuzei, transmițând emoțiile pe care le trăieşte în acel moment.

În conversația curentă sunt frecvente situațiile când emițătorul nu foloseşte o structură clişeizată (*Cer scuze/Scuzați*), care este uşor recunoscută ca formulă prin care vorbitorul încearcă să restabilească echilibrul interacțional. Astfel, *scuza* poate avea formă implicită:

– Pui mic, pui mic, n-am vrut să te supăr! Îi luă capul mâhnit pe genunchi, murmurându-i descântecul cu vorbe dulci, pentru durerile copiilor şi-ale îndrăgostiților (I. Teodoreanu, *La Medeleni*, p. 7).

Asemenea structuri pot fi interpretate drept scuze şi, prin urmare, pot restabili armonia doar când sunt secundate de anumite elemente paralingvistice şi nonverbale. După cum susțin cercetătorii, elementele nonverbale pot dezambiguiza sensul structurilor implicite (indirecte): ele „nuanțează expresia, permițând transmiterea unor semnificații suplimentare sau chiar modificarea sensului literal al enunțului” [1, p. 372].

Considerăm important să menționăm faptul că în corpusul analizat sunt şi exemple în care emițătorul încearcă să realizeze activitatea reparatorie doar prin intermediul unor mijloace nonverbale. Pentru ilustrare: *Nu-mi plac complimentele, domnule Herdelea, mai ales cele banale! răspunse învățătoarea, înțepată. Credeam că dumneata eşti mai ... Titu îi sărută mâna respectuos, cerându-şi parcă iertare. Dar Virginia plecă indiferentă, fără se arate impresionată de izbucnirea lui.* (L. Rebreanu, *Ion*, II, p. 58); *Să-şi ceară iertare? Nici vorbă! Pentru ce? Aşa, degeaba? Nu plânsese el mai înainte, asta nu era un fel de a cere iertare?* (M. Preda, *Cel mai iubit dintre pământeni*, II, p. 283). În ambele cazuri, după cum se poate lesne observa, activitatea reparatorie realizată doar prin mij-

BDD-A24955 © 2016 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:35:30 UTC)

loace nonverbale nu a atins efectul perlocuționar scontat. De aici putem concluziona că toate trei elemente – lingvale, paralingvistice şi nonverbale – sunt importante pentru reuşita actului scuzei. Utilizându-le împreună, emițătorul are mai multe şanse de a realiza cu succes activitatea reparatorie.

Informație la fel de importantă despre specificul cultural al actului scuzei poate fi obținută, analizând situațiile care necesită prezentarea scuzelor. Examinând aceste situații, cercetătorul poate face unele concluzii referitoare la ceea ce reprezentanții unei culturi simt că au dreptul să aştepte de la interlocutor. Analiza situațiilor care cer prezentarea scuzelor ne poate oferi informație despre ceea ce este considerat „ofensă" sau „încălcare" în cultura dată, iar, prin aceasta, despre ce este considerat valoare în cultura respectivă. Bunăoară, frecvența înaltă a scuzelor pentru întârziere este un indiciu că timpul interlocutorului se cere a fi respectat, deci timpul reprezintă o valoare. Nerespectarea timpului constituie o încălcare, ceea ce poate fi calificat drept o ofensă adusă interlocutorului.

O trăsătură specifică a actului scuzei în limba română este scuza adusă pentru ceva ce nu constituie, de fapt, o ofensă pentru interlocutor. Este o scuză adusă de emițător pentru a-şi proteja propria imagine. E ceva ce ține de felul de a fi al românului – gospodar care are de toate, o locuință curată şi îngrijită, amenajată cu gust, masa plină cu bucate pentru orice oaspete care a intrat pe neaşteptate etc. Altfel spus, hărnicia, omenia, ospitalitatea constituie valori pentru români. Prezența unor elemente ce ar deteriora această imagine a românului provoacă cererea iertării. Pentru ilustrare:

Domnilor mei cinstiți oaspeți, vă rog să iertați sărăcia noastră; că noi altceva nu vă putem pune dinainte decât morun, nisetru şi păstrugă, nesuferită hrană de care suntem sătui până în gât, iar acest crap de nouă ocă l-a trimes medelnicerul numai să vă uitați la dânsul, că de plăcut ştiu că nu vă place. Dor ne este nouă de păpuşi de brânză şi de ierunci de la ținutul Neamțului (M. Sadoveanu, *Frații Jderi*, I, p. 117); *Apoi să ne iertați, domnişorule, că la noi e urât, murmură baba cu glas jalnic. Ne mănâncă sărăcia şi necazurile, domnişorule, păcatele noastre!* (L. Rebreanu, *Ion*, I, p. 204); *Aici apoi se făceau pregătirile pentru logodnă, dar cu totul în tăcere, ca din întâmplare, şi astfel ca stăpâna casei totdeauna să poată zice: „Vai de mine! Cum ne-ați găsit! Dar să fie cu iertare, că ne găsiți atât de puțin pregătiți"* (I. Slavici, *Moara cu noroc*, p. 56). Cererile iertării, în asemenea situații, subliniază valoarea hărniciei, omeniei şi a ospitalității în cultura română.

O altă situație în care românii îşi cer scuze în lipsa unei ofense este ilustrată în următorul exemplu:

(La o bătrânică a venit fiica ei cu nişte cunoscuți):

Bătrânica: *Scuzați că sunt îmbrăcată în acest capot...*

Oaspeții: *Nu-ți face griji, mătuşico. Am intrat doar pentru câteva minute.*

În această situație, nu există nicio ofensă din partea emițătorului scuzei. Ea însă consideră că felul în care este îmbrăcată ar putea afecta atât imaginea sa, cât şi pe cea a fiicei sale, care pentru ea, probabil, contează mai mult decât propria ei imagine. Astfel

BDD-A24955 © 2016 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:35:30 UTC)

ar putea fi explicată decizia sa de a prezenta scuze. Pe de altă parte, am putea spune că în acest caz a fost încălcată o convenție socială din cultura română, conform căreia gazda trebuie să fie îmbrăcată frumos atunci când întâlneşte oaspeții. Prezentând scuze, emițătorul comunică faptul că regretă încălcarea acestei convenții.

După cum am menționat, actul scuzei din limba română poate fi exprimat şi prin intermediul verbului *a ierta*. De cele mai multe ori, acest verb este folosit în contexte religioase. Aceasta se datorează unui element fundamental din cultura română – creştinismului, ale cărui elemente se reflectă atât în comportamentul nonverbal, cît şi în cel verbal. Un concept fundamental în această religie este iertarea. Bineînțeles, o analiză a actului scuzei în limba română presupune şi o analiză a echivalentului său – a actului iertării, exprimat, cu preponderență, în sfera credinței ortodoxe. Exemplele analizate au scos în evidență unele situații în care reprezentanții culturii române îşi cer iertare. Ne referim aici la cinul iertării, care este respectat când cineva se află la sfârşitul vieții (pe patul de moarte):

Înțeleg c-ai venit pentru iertarea noastră; se poate să nu ne mai vedem (M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*, I, p. 112); *Cu acest frate al nostru avem datoria să ne iertăm încă o dată, deoarece se poate să nu ne mai vedem până la învierea cea din veac* (M. Sadoveanu, *Fraţii Jderi*, I, p. 109); *– Părinte, vorbi el iar, cu nelinişte, să nu mă laşi să mor aşa. Pune asupra mea patrafirul şi ceteşte-mi dezlegarea. Mă rog de nevasta asta şi de feciorul ei, să mă ierte. Vitoria făcu semn lui Gheorghiță să se apropie. – Iertați-mă. – Poate să trăiască, şopti Vitoria. Stăpânirea facă ce ştie cu el. – Iartă-mă, femeie! ceru muribundul. (...) – Dumnezeu să te ierte, îi zise Vitoria. Îşi strânse buzele, îl privi neclintit o vreme. După aceea se retrase* (M. Sadoveanu, *Baltagul*, p. 72). Răspunsul la această cerere a iertării este formula unică *Dumnezeu să te ierte*.

Altă situație în care românii creştini îşi cer iertare de la cei apropiați este înainte de a pleca la biserică. În această situație, *Te rog de mă iartă* are o funcție dublă: una primară (cererea iertării) şi alta secundară (formulă de rămas bun):

– Te rog de mă iartă.

– Domnul să te ierte. Iartă-mă şi tu pe mine.

– Dumnezeu să te ierte.

Pe de altă parte, aceeaşi formulă (*Te rog de mă iartă*), folosită în alt context, poate avea şi funcția secundară de salut. Este vorba de utilizarea ei de către creştini când se întâlnesc la biserică.

O altă trăsătură ce se referă la o conotație culturală cu originea în creştinism este şi scurta cerere a iertării pentru un răposat, ori de câte ori se vorbeşte despre acesta. Pentru ilustrare:

Herdelea, în fundul sufletului, se bucura ca un copil chiar numai închipuindu-şi că Armadia ar putea trimite la Budapesta un deputat român, dar român adevărat, pe față, nu ca Ciocan – deşi Ciocan îi făcuse lui pe ici, pe colea mici servicii, Dumnezeu să-l ierte. (L. Rebreanu, *Ion*, II, p. 20); *Folosința pământurilor, pe care ți le-a lăsat răposatul, fie iertat, am să ți-o las şi eu, dacă-i fi om de treabă* (L. Rebreanu, *Ion*, II,

BDD-A24955 © 2016 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:35:30 UTC)

p. 205); *Gropar s-a făcut numai de când i-a murit nevasta, fie iertată, adică de vreo unsprezece ani, de l-a lăsat amărât cu doi copilaşi* (L. Rebreanu, *Pădurea spânzuraților*, p. 138). Asemenea cereri ale iertării nu sunt urmate de niciun răspuns.

Prezintă interes şi cererea iertării şi răspunsul la ea atunci când pentru răposat se dă de pomană:

Şofron se-ntoarse în casă şi-i aduse un colac şi o lumânare, căci colac şi lumânare de ceară se dau de pomană la morți, colacul pentru zilele vieții şi lumânarea pentru ceasul morții.

– Dumnezeu să ierte! grăi bătrânul primind colacul.

– Dumnezeu să primească! îi răspunse Şofron (I. Slavici, *Pădureanca*, p. 91).

Actul mulțumirii este înlocuit, în acest caz, cu cererea iertării (*Dumnezeu să ierte*), iar răspunsul este *Dumnezeu să primească*.

Alte situații în care românii îşi cer iertare sunt următoarele:

– un comportament nepotrivit (cum ar fi râsul la un moment nepotrivit, amestecul în treburile altuia):

„Mor! Adio, viață!” „Altceva n-a mai spus?” „Nu, atât a spus, dar eu am crezut că nu era nimic, ba chiar, Doamne iartă-mă, mi-a venit să râd, fiindcă aşa era glasul ei atunci, parcă vesel, parcă ne-ar fi spus aşa cu mâna fluturând că nu dă pe nimeni nicio ceapă degerată” (M. Preda, *Cel mai iubit dintre pământeni*, II, p. 291); *Mircea dragă – iartă-mă că mă amestec – un singur cusur ai tu, după părerea mea: sufletul tău vorbeşte cu glas tare...* (I. Teodoreanu, *La Medeleni*, p. 196);

– folosirea unor cuvinte necenzurate, peiorative: *E rea, hai, înghiți, nu ştie să facă o mâncare, nu e nimic, o să învețe de nevoie, e proastă, ei şi ce, proştii nu trebuie să trăiască şi ei? frumoasă, hm! Parcă el e urât, dar să te mai şi înşele, să nu te iubească, să-ți întoarcă dosul, ce dracu, Doamne iartă-mă, te mai ține lângă ea?* (M. Preda, *Cel mai iubit dintre pământeni*, I, p. 154); *Cu sufletele înfrățite în aceeaşi depărtată epocă geologică, vitele şi țăranii priveau trăsura stacojie – cine-o mai văzut! – fără de cine – Doamne, iartă-mă – suind la deal în goana mare, cu burta plină de darabane bătute de toți dracii, şi-n urmă împroşcând un fum puturos ca cel din iad.* (I. Teodoreanu, *La Medeleni*, p. 69); *Dar marele filozof era un profesor insuportabil. Nu se înțelegea nimic la un curs al lui, nu ştia să vorbească, nu i se auzea glasul, era, să mă iertați, un bâlbâit, nici din primele rânduri nu pricepeam ce spune. (...)* (M. Preda, *Cel mai iubit dintre pământeni*, I, p. 291);

– prevestirea răului: *– Eu atâta-ți spun, ca să nu zici că nu ți-am spus... Ca ochii din cap să mi-l îngrijeşti şi să mi-l ocroteşti! – Da ce-i cu tine, măi băiete? Parcă cobeşti a rău, Doamne iartă-mă! se închină Zenobia gândindu-se că mult mai trebuie să-şi fi iubit nevasta Ion, măcar că nu s-a arătat, dacă se prăpădeşte aşa cu firea din pricina plodului ei* (L. Rebreanu, *Ion*, II, p. 130).

În toate aceste situații solicitarea iertării nu este urmată de niciun răspuns.

În concluzie, am putea spune că analiza formulelor utilizate cel mai frecvent la exprimarea scuzei în limba română a permis identificarea unui element esențial

BDD-A24955 © 2016 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:35:30 UTC)

al scuzei româneşti – recunoaşterea vinei. Prin aceasta scuza românească se deosebeşte de cea engleză, care reprezintă o exprimare a regretului. Românii redau starea de regret la exprimarea scuzei prin mijloace paraverbale şi nonvebale, care însoţesc scuza verbală, intensificându-i forţa. Examinarea situaţiilor care necesită prezentarea scuzelor în cultura română a contribuit la evidenţierea următoarelor valori culturale ce se reflectă în acest act de limbaj: hărnicia, omenia, ospitalitatea, modestia, cumsecădenia. Recunoaşterea lipsei acestora generează exprimarea scuzelor.

Referinţe bibliografice

1. Bidu-Vrănceanu A. ş.a. *Dicţionar de ştiinţe ale limbii*. Bucureşti: Nemira, 2001, 607 p.

2. Herseni T. *Sociologia limbii*. Bucureşti: Editura ştiinţifică, 1975, 175 p.

3. Kerbrat-Orecchioni C. *Les interactions verbales*. Tome III. Paris: Armand Colin Editeur, 1994, 347 p.

4. Ogiermann E. *About Polish Politeness*. În: Speech Acts and Politeness across Languages and Cultures, Leyre Ruiz de Zarobe & Yolanda Ruiz de Zarobe (eds), Bern: Peter Lang AG, International Academic Publishers, 2012, p. 27-52.

5. Palii A. *Cultura comunicării*. Chişinău: Epigraf, 2008, 280 p.

6. Searle J. *Expression and Meaning: studies in the theory of speech acts*. Cambridge: Cambridge University Press, 1979, 204 p.

7. Wierzbicka A. *Cross-Cultural Pragmatics: The Semantics of Human Interaction*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter, 1991, 502 p.

8. Wolfson N. *The Bulge: A Theory of Speech Behaviour and Social Distance*. În: Second Language Discourse: A Textbook of Current Research, (ed.) Jonathan Fine, Norwood, New Jersey 07648, Ablex Publishing Corporation, 1988. p.21-38.

Texte literare

Preda M. *Cel mai iubit dintre pământeni*, vol. I. Bucureşti: Cartex, 2003, 446 p. (a)
Preda M. *Cel mai iubit dintre pământeni*, vol. II. Bucureşti: Cartex, 2003, 428 p. (b)
Rebreanu L. *Pădurea spânzuraţilor*. Chişinău: Litera, 2002, 320 p.
Rebreanu L. *Adam şi Eva*. Chişinău: Litera, 2001, 280 p.
Rebreanu L. *Ion*. Vol. I. Chişinău: Litera, 2001, 256 p.
Rebreanu L. *Ion*. Vol. II. Chişinău: Litera, 2001, 256 p.
Sadoveanu M. *Baltagul*. Bucureşti: Agora, 2006, 144 p.
Sadoveanu M. *Fraţii Jderi*. Vol. I. Bucureşti: Agora, 2007, 477 p.
Slavici I. *Pădureanca*. Curtea de Argeş: Tana, 2007, 144 p.
Slavici I. *Moara cu noroc*. Bucureşti – Chişinău: Litera Internaţional, 2001, 312 p.
Teodoreanu I. *La Medeleni*. Bucureşti: Agora, 2011, 850 p.

BDD-A24955 © 2016 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:35:30 UTC)